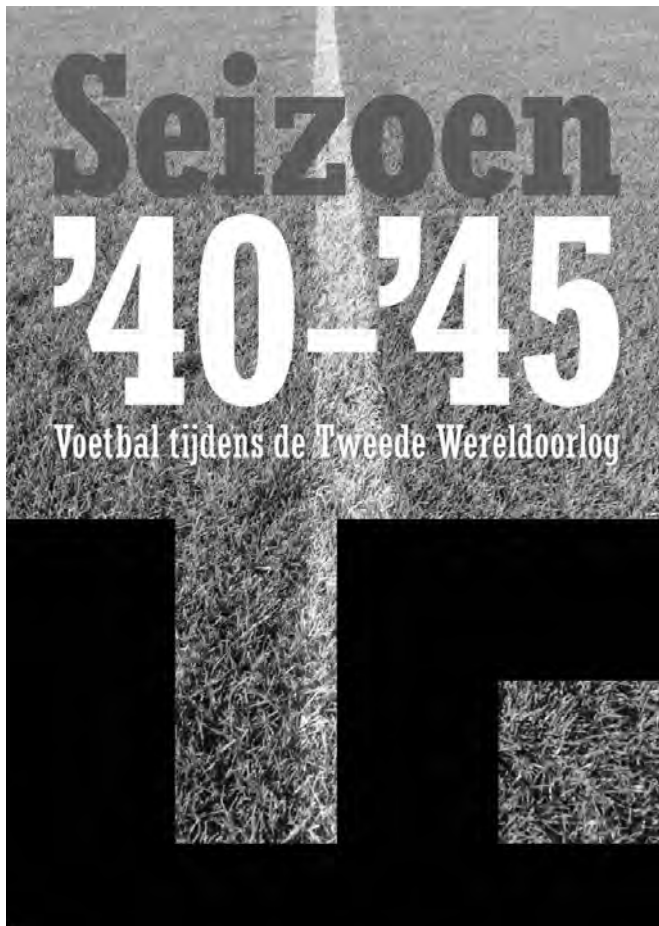

Kennis is onmacht

Jurryt van de Vooren

In het Verzetsmuseum is in april een tentoonstelling geopend over voetbal tijdens de Tweede Wereldoorlog. Precies in diezelfde tijd verscheen de biografie van Karel Lotsy met onder meer nieuwe inzichten over de handelingen van deze sportbestuurder tijdens de bezettingsjaren. Veel nieuwe kennis, maar desondanks keren alle clichés over Goed en Fout terug alsof we helemaal niets wijzer zijn geworden. Jurryt van de Vooren van Sportgeschiedenis.nl vindt dit ergerlijk, net als de voormalige doelman van ADO.

Er bestaat in Nederland steeds meer belangstelling voor sport tijdens de Tweede Wereldoorlog – vooral vanuit de sportwereld zelf. Sinds 2005 is bij het Olympisch Stadion op 4 mei een jaarlijkse herdenking voor omgekomen sporters tijdens de Tweede Wereldoorlog, waarbij de opkomst steeds groter wordt. Ajax hecht er zelfs zoveel belang aan dat het afgelopen

jaar zitting heeft genomen in het organiserende comité. Door deze medewerking is het mogelijk om gevoelige affaires uit de oorlogsjaren eindelijk openlijk te bespreken zonder naoorlogse vooroordelen.

Op de laatste herdenking werd bijvoorbeeld stil gestaan bij de Joodse sportverslaggever Han Hollander, die met zijn vrouw, Leentje Hollander – Smeer, door de Duitsers uit zijn huis aan de Amstelkade in Amsterdam werd gehaald en afgevoerd. Het echtpaar werd daarna vermoord in Sobibor. Na de bijeenkomst in het Olympisch Stadion, die door familieleden van Hollander werd bijgewoond, werd bij dat woonhuis een gedenksteen neergelegd ter nagedachtenis aan deze legendarische radioverslaggever en zijn vrouw. Opvallend was de aanwezigheid van AVRO-directeur Willemijn Maas en AVRO-voorzitter Paul Smits, omdat Hollander bij deze omroep werkte totdat hij onverbiddelijk werd ontslagen na de Duitse inval. De AVRO heeft er sinds 1940 weinig over willen zeggen, tot afgelopen mei.

Tegenover de familie Hollander sprak Maas openlijk over deze open zenuw uit de geschiedenis van de AVRO: “In 1936 versloeg Hollander de Olympische Spelen in Berlijn en ontving hij een door Hitler persoonlijk ondertekende oorkonde. Op 22 mei 1938 werd hij gehuldigd naar aanleiding van zijn vijftigste interlandverslag op de radio. Bij die bijeenkomst bleek ook weer hoe getalenteerd en immens populair hij was. Des te pijnlijker was zijn ontslag zes dagen na de capitulatie van Nederland op 21 mei 1940. Samen met een aantal andere Joodse en niet-Joodse collega’s werd hij ontslagen. Over die periode en die actie van AVRO-directeur Willem Vogt, nota bene een persoonlijke vriend van hem, is na de oorlog veel geschreven en gezegd – vaak in emotionele termen. Vogt is voor de zuiveringscommissie verschenen en uiteindelijk vrijgesproken. Dat neemt niet weg dat nu, bijna zeventig jaar later, het terugkijken op die periode voor mij en de AVRO buitengewoon pijnlijk is en gevoelens oproept van onbegrip en verbijstering.”

De aanwezige Hollanders reageerden verheugd op deze toespraak. “De speech was mooi en verrassend”, zei Freddy Hollander. “Het spreekt van moed, zelfs na al die jaren, om iets van een boetkleed aan te trekken.”

Oprechte belangstelling en goed onderzoek kan dus zelfs zeventig jaar later tot nieuwe inzichten leiden en nuances aanbrengen in veronderstelde waarheden. Als er dan een expositie over voetbal in de oorlog in een instituut als het Verzetsmuseum wordt georganiseerd, mogen we nóg meer inzichten verwachten. Helaas is precies het tegenoverstelde het geval, want oude clichés over Goed en Fout blijken onuitroeibaar. Zoveel werd wel duidelijk in veel artikelen, die de laatste tijd verschenen.

ADO en de Volewijckers

De opening van de expositie in het Verzetsmuseum trok veel journalisten, die helaas weinig belangstelling toonden voor nuance en gedegen historisch onderzoek. Het Algemeen Dagblad schreef bijvoorbeeld op 30 april 2009: 'Het voetbal in de Tweede Wereldoorlog werd een afspiegeling van de Nederlandse samenleving onder Duitse laars. Zo gold ADO als een collaboratie-club, omdat het team een aantal leden van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) telde. (...) Volewijckers stond bekend als verzetsclub. Van de broers Gerben en Douwe Wagenaar speelde de eerste een belangrijke rol in het verzet.' Aldus het AD.

Dolf Niezen was in de oorlog doelwit bij ADO en wordt in 2009 opnieuw moedeloos van deze leugens. Al een halve eeuw vecht hij tegen het vooroordeel dat alle Haagse voetballers overtuigde NSB'ers waren, maar tevergeefs. En dat terwijl er inmiddels al zoveel bekend is over de lotgevallen van ADO in die tijd. Want het is inderdaad waar dat er NSB-leden bij ADO actief waren, maar dat gold zo'n beetje voor elke club in die

tijd. Vooral de aanwezigheid van Gerrit Vreken in het eerste van ADO trok de belangstelling, omdat hij *sympathiserend* lid was van de NSB. Hij deed dat echter uit politieke naïviteit en lijfsbehoud, want zo kon hij voorkomen dat hij in Duitsland moest werken. Heel opportunistisch, maar wie zijn wij om daarover te oordelen? Zijn toenmalige bekendheid zorgt er ruim een halve eeuw later wel voor dat zijn oude club nog steeds van alles wordt verweten.

Zelfs een uitgebreide expositie in het Verzetsmuseum maakt geen einde aan deze onwaarheden – integendeel zelfs. Want ook actualiteitenprogramma Netwerk bouwde verder op deze vooroordelen in een verhaal over een oorlogswedstrijd tussen ADO en De Volewijckers. Op 4 mei gooide dit programma de nodige onzin in de lucht.

Dat was niet de schuld van maker Koen van Groensen, die doordacht te werk was gegaan en uitstekende research had verricht. Door de montage en vooral de voice overs werd deze documentaire gedegradeerd tot een historisch onverantwoorde reportage met louter goede Amsterdammers en foute Hagenezen. Toen ik hierover vragen stelde aan het programma bleek dat de eindredactie van Netwerk bewust deze invalshoek had gekozen omwille van het verhaal. Dat het historisch aantoonbaar onjuist is, en dat dit al jarenlang bekend is, maakte dus niets uit. De AVRO had het met Hollander aanzienlijk beter gedaan, maar dat was blijkbaar een uitzondering in de kortademige journalistiek. Hopelijk heeft Niezen die aflevering van Netwerk niet gezien, want op zijn leeftijd kan dat dodelijk zijn.

Zo ontstaat meer en meer een merkwaardige paradox

van een groeiende hoeveelheid betrouwbare informatie over sport in de oorlog en de enorme karikatuur hiervan in de publieke opinie – al tientallen jaren lang. Dat bleek ook tijdens de presentatie van de biografie van sportbestuurder Karel Lotsy afgelopen mei. Want als er iemand is, wiens goede naam onterecht is aangetast door onwaarheden over de oorlogstijd is het Lotsy wel. Biograaf Frank van Kolfschooten heeft in zijn boek pijnlijk precies aangetoond hoe vooraanstaande onderzoekers en journalisten als André Swijtink, Frits Barend, Henk van Dorp en Matty Verkamman de voormalige sportbestuurder op dubieuze wijze onderuit hebben gehaald, en dat al decennia lang. Dat gaat zo ver dat Erica Terpstra en Michael van Praag weigerden naar de boekpresentatie te komen om te voorkomen dat een negatieve smet ook over hun zou dalen. Officieel hadden ze een andere reden, maar dat geloofde natuurlijk niemand.

Hans Blom was er gelukkig wél en die wist als voormalig directeur van het NIOD hoe gevaarlijk de val van Goed en Fout is en waarom verstandige mensen zich hieraan moeten onttrekken. Het is namelijk oneerlijk en onverantwoord om zoveel nadruk te leggen op een relatief kleine periode in onze geschiedenis om daarmee een complete visie te ontwikkelen over de loopbaan van een persoon als Lotsy. Met de kennis achteraf is het makkelijk een oordeel te vellen over de gevolgen van bepaalde besluiten en handelingen, die in de woeelige oorlogsjaren zelf echter niet te overzien waren. Met andere woorden: het is historisch onverantwoord om al te moreel te worden over Goed en Fout in de oorlog.

Toch moeten we ons geen illusies maken dat hierin snel een verbetering komt. Het enige wat we kunnen doen in deze paradox van kennis en karikatuur is door te gaan met onderzoek naar sport in de oorlog, ongeacht wat sommigen er later over schrijven. Tenslotte heeft de AVRO wél aangetoond hiermee overweg te kunnen, waar Netwerk en het Algemeen Dagblad dat niet konden.

En volgend jaar, op 4 mei 2010, vindt zoals altijd de herdenking plaats bij het Olympisch Stadion, waarvoor inmiddels nog meer belangstelling bestaat in de Nederlandse sportwereld.